Tavaszi sóhajtások

Dr. Molnár F. Tamás[a,b]
[a]*PTE ÁOK Orvosi Készségfejlesztő és Innovációs Központ Műveleti Medicina Csoport, Pécs*
[b]*Petz Aladár Egyetemi Oktató Kórház, Sebészeti Tanszék (PTE ÁOK)*
Szt. Sebestyén Mellkassebészeti Részleg, Győr

A költészet napja – április 11. – közeledtével illő és üdvös, hogy mostani lapszámunkban pulmonológiai *közlemények* helyett pulmonológiai *költemények* szolgáljunk; vagy legalábbis olyan poémákkal, melyeknek van némi szakmai relevanciájuk. Mélyet sóhajt, benntartja. (Kinek mond még valamit a röntgen képerősítő kifejezés? Nosztalgikus fordulat, értelmét veszítette mára, mint a telefonfülke vagy a tantusz…) Mire egy jó mélyet sóhajtottunk az idén januárban, hirtelen elérkezett az ezévi második Amega szám lapzártája is – mely mint köztudott, mind között a legjobb múzsa. Nekünk, magyaroknak (legyünk kurucok vagy labancok, és mindenki más e két szélsőérték között) a sóhajra egy szavunk van; ha a mélységnek ezernyi is a variánsa. Ráadásul, mintha a második tag hangutánzó is volna; de ezt csak a délibábos nyelvészkedés bozótjába való műelmélkedés mondatja velünk. Az angolnak ugyanerre legalább hét; nem számítva a helyi variációkat, a dialektusokat – horribile dictu a csak adott brit kultúrkörben érthető pastu, arab etc. fordulatokat.

1. kérdés:
Melyik kettő nem angol sóhaj?
a. sigh
b. moan
c. gasp
d. whimper
e. intake (of breath)
f. suspirium
g. spiritus
h. to take a deep breath in

A költeményekben a sóhajtás inkább a vágyakozás, epekedés metaforájaként fordul elő. Bölcsészeti PhD témája utáni vágyteli sóhajtás szülhetne olyan kutatást, melynek végén kiderül: a magyar költők közül ki sóhajtott legtöbbet, legmélyebben, legfájóbban?
Néhány releváns költemény címéből álló rövid vázlattal szolgálunk és egy kérdéssel.

Kányádi Sándor (1929–2018)

Fotó: Thaler Tamás (Wikimedia Commons)

2. kérdés:
Melyik mű nem illik a sorba?
a. Kányádi Sándor: Sóhajtás
b. Kosztolányi Dezső (fordító): Sóhaj
(René-Francois Armand „Sully" Prudhomme)
c. Tóth Árpád: Sóhaj (1910)
d. Tóth Árpád: Bús sóhajtás (1916)
e. Tóth Árpád: Elégia egy rekettyebokorhoz
f. Ady Endre: Sóhajtás a hajnalban
g. Szép Ernő: A sóhajról

A következő vers a sóhajok láncáról,
azaz a lélegzetről szól:

Lélegzet
Ne hagyj el engem, levegő,
engedj nagyot lélegzenem,
angyalruhák lobogjanak
mellkasomban ezüstösen,
akár a röntgenképeken.
Egy ezüstnyárfát adj nekem,
arcom a rezgő lombba nyújtva
hadd fújjam rá lélegzetem,
s ő fújja vissza szüntelen
új, szennyezetlen életem,
mig kettőnk arca közt lebeg
a lélegzetnyi végtelen.

3. kérdés:
Ki írta a verset?
a. Nemes Nagy Ágnes
b. Weöres Sándor
c. József Attila
d. Parti Nagy Lajos

A sóhaj számos más értelemben, szövegkörnyezetben is előfordul.

4. kérdés:
Melyik válasz a hibás; azaz ilyen (nevű) entitás nem létezik, vagy nincs közvetlen köze a kérdéses fogalomhoz?
a. sóhajok hídja
b. sóhajok artériája
c. sóhaj ária
d. Bach triószonáta
e. Beethoven Holdfényszonáta

Fotó: Didier Descouens (Wikimedia Commons)

Ha pedig a sóhajok hídjáról van szó – a leghíresebb, a velencei Dózse palotát a börtönnel összekötő légi építmény.

5. kérdés:
Melyik lehet az alábbi listán az egyetlen kivétel, melyet a köz- vagy helyi népnyelv nem ajándékozott meg ezzel a jelzővel?
a. London: Waterloo Bridge
b. Oxford: Sóhajok hídja
c. Cambridge: Sóhajok hídja
d. Frankfurt am Main: Római híd
e. Esztergom: a Papnevelde hídjának régi neve
f. Szeged: Sóhajok hídja
h. Kalocsa: Sóhaj híd
i. Budapest: mérnöki sóhaj híd
j. Debrecen: Sóhaj híd
k. Kaposvár: a donneri sóhaj híd a Kapos fölött

6. kérdés:
A velencei hídon sokan sóhajtottak, de kié hangzott a legmesszebbre?
a. Antonio Vivaldi
b. Giacomo Casanova
c. Wolfgang Amadeus Mozart
d. Ezra Pound

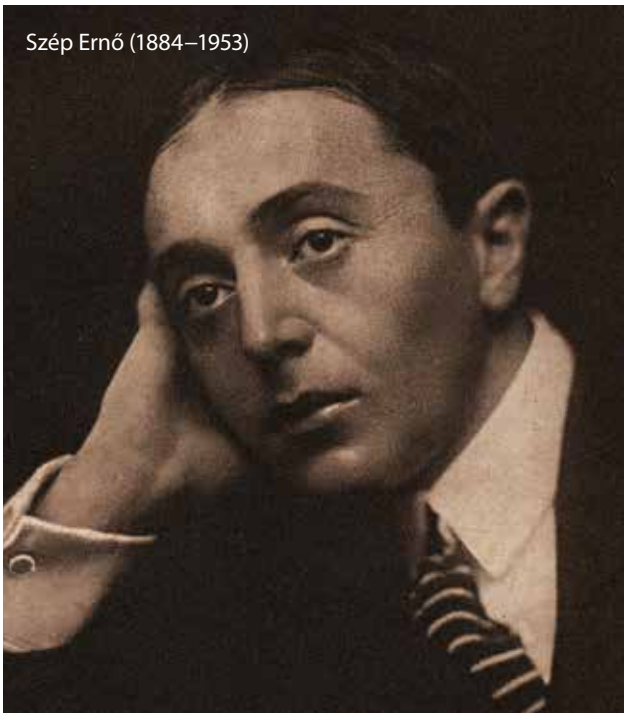
MEGOLDÁSOK

1. válasz:
f és g – A suspirium biztos kivétel, mert az latin. Bár az igen művelt angol használja ezt az anglicizált változatot, jelölt lehet a spiritus is.

2. válasz:
g. Szép Ernő a kivétel, ugyanis ez nem vers; a legjobb indulattal is legfeljebb prózaversnek tekinthető. A látnoki szerző kisbetűjével írt Isten alak megelőlegezi az 1949-es kulturális forradalom hozta helyesírást is. Így ír: *„A sóhajt meg kell köszönni az istennek, mert adta. Oh, ha nem lenne sóhajunk. A sóhaj a lélek láthatatlan fehér zászlója. A sóhaj mindig búcsúzó életünk kendőlengetése. A sóhaj a hárfa leggyöngédebb húrja, mely hiányzik róla. A sóhaj, galambposta, az élet és a boldogság közt szálldogál”*
Szép Ernő: A sóhajról. Élet, halál (61. oldal – Dick Manó, Budapest, 1916. pp. 54-62)

3. válasz:
a. Nemes Nagy Ágnes – Nem tudjuk megállni, hogy a másik „levegős versét” meg ne idézzük.

Között
A levegő nagy ruhaujjai.
A levegő, amin szilárdan
támaszkodik madár s madártan,
az érvek foszló szélein a szárny,
egy percnyi ég beláthatatlan
következményű lombjai,
az élő pára fái, felkanyarodva
akár a vágy, a fenti lombba,
percenként hússzor lélegezni
a zúzmarás, nagy angyalokat.
És lent a súly. A síkon röghegyek
nagy, mozdulatlan zökkenései,
amint feküsznek, térdenállnak
az ormok és a sziklahátak,
a földtan szobrai,
a völgy egy percnyi figyelem-lazulás,
aztán megint a tömbök és a formák,
meszes csonttól körvonalig
kővé gyűrődött azonosság.
Az ég s a föld között.
A sziklák roppanásai.
Amint a nap átlátszó ércei
már-már magukba, fémmé a követ,
ha állat járja, körme füstölög,
s köröznek fent a sziklafal fölött
az égő paták füstszalagjai,
aztán az éj a sivatagban,
az éj, amint kioltja s kőmivolta
magváig ér, fagypont alatti éj,
s amint hasadnak és szakadnak
a porcok, forgók, kőlapok,
amint feszítik véghetetlen,
széthasgató önkívületben
a fehér s a fekete mindennapos
néma villámcsapásai –
A nap s az éj között.
A szaggatások, hasgatások,
a víziók, a vízhiányok,
a tagolatlan feltámadások,
a függőlegesek tűrhetetlen
feszültségei fent és lent között –
Éghajlatok. Feltételek.
Között. Kő. Tanknyomok.
Egy sáv fekete nád a puszta-szélen,
Két sorba írva, tóban, égen,
két sötét tábla jelrendszerei,
csillagok ékezetei –
Az ég s az ég között.

Szép Ernő (1884–1953)

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Nemes Nagy Ágnes (1922–1991)

4. válasz:
e. Beethoven. Épületek közötti lebegő híd számos van; ilyen-olyan okból ragadt rájuk a sóhajok hídja elnevezés. A bal felső tüdőlebeny 2-es artériáját hívjuk mi, mellkassebészek a sóhajok artériájának. Alattomos lefutása (pontosabban visszafutása, hiszen visszahág), a kiágazás rejtett helye és vékonysága, szakadékonysága miatt úgy kell preparálni, hogy közben a sóhajtást is visszatartjuk. Sóhaj ária sok van – hiszen maga az ária szó is az aer/air tőből ered. Talán Mozart Cosi fan tutte-je a legnevesebb fellelhetőségi hely; de számos más jó megoldás is létezik. Bach triószonátájának érzelmes dallamossága apró sóhaj-motívumokból építkezik (Seufzer). A Holdfény szonáta csak kicsit lóg ki a sorból, de kilóg – csupán emelkedetten bánatos; a sóhajon innen van még.

5. válasz:
k. Kaposvár. A két nagy angol egyetemi város hídjai – Oxford és Cambridge – nyilván a vizsgára igyekvő diák kebeléből felszakadó szorongásteli, fájdalmas légvételről kapták nevüket. A londoni és a frankfurti hidak, mint romantikus andalgási célpontok kínálják magukat. Esztergomban a papnevelde hídjának régi neve ez; s akárcsak a kalocsai volt jezsuita rendházat (Belvárosi Általános Iskola) és a hozzátartozó kollégiumot (Fiúnevelő) összekötő hídat, ezt is a nebulók fájdalma nevesíti. A budapesti Műegyetem Központi Könyvtárát és Központi Épületét összekötő híd terhelése is vizsgaidőszakban kritikus. A debreceni Sóhajok hídja a városháza hátsó szárnyát a szomszédos klasszicista épülettel összekötő fedett átjáró. Az adófizetők fájdalmas sóhajára utal az elnevezés; a híd az adóhivatal két épületét köti össze. A szegedi Sóhajok hídja is a velencei híd mintájára épült 1883-ban a nagy árvíz után. Ferenc József osztrák császár és apostoli magyar király Szegedre látogatott az újjáépített városba. A színházat megnyitó uralkodó a Bérpalotában szállt meg, s a hídon így mehetett át a Városházára. Kaposváron a hídon egyedül a rovatvezető sóhajtozott; de az 1972-ben történt (okát feledje jótékony homály) – nem maradt nyoma.

6. válasz:
b. Casanova, aki Emlékirataiban keservesen emlékszik a szomorú eseményekre. Elfogadjuk Ezra Poundot is helyes válaszként; aki utóbb – nem minden ok nélkül – sokat szenvedett és sóhajtozott is Velencében. ■